

Summary

In the article the term 'ensemble' has been elucidated and concretized, the specific of the instrumental and ensemble music making has been disclosed, the ways of the ear skills development as a musical art prospective teachers' professional feature have been grounded in the conditions of the group playing .

Ключові слова: ансамбль, інструментально-ансамблеве музикування, музичний слух, компоненти музичного слуху, розвиток слухових навичок.

Ключевые слова: ансамбль, инструментально-ансамблевое музицирование, музыкальный слух, компоненты музыкального слуха, развитие слуховых навыков.

Key words: ensemble, instrumental and ensemble music making, an ear for music, the components of the ear for music, development of the ear skills.

Подано до редакції 24.10.2011.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, проф. Болгарським А.Г.

УДК 378;167.006.6;124.5

©2012

Мальцева О.Г.

ПОНЯТТЯ “КОМПЕТЕНЦІЯ” У КОНТЕКСТІ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Вхідження людства у постіндустріальний етап розвитку, обумовлений глобалізаційними процесами, що породжені бурхливим розвитком інформаційних та комунікаційних технологій, змінили природу і характер сфери праці та зайнятості, призвели до посилення конкуренції, затребували спеціаліста, здатного успішно адаптуватися до умов життєдіяльності у новому швидкоплинному світі.

Освіта, як соціальний інститут, що відповідає типу масової соціальної практики, має відбивати базові процеси суспільства. Тому, на зміну розумінню освіти як засобу накопичення знань, прийшло розуміння освіти як ціннісного надбання особи, яке є засобом самореалізації в житті, модусом побудови особистої кар'єри. У зв'язку з цим стає актуальною проблема наближення результату освіти до потреб сфери праці, її сучасних запитів щодо можливостей освітнього потенціалу випускника вузу, його відповідності очікуванням реальної виробничої практики.

Інструментом посилення соціального діалогу освіти із сферою праці, що спрямований на пошук шляхів формування у майбутнього фахівця діяльнісної позиції у процесі навчання, було запропоновано компетентністний підхід, який передбачає розгляд результатів освіти в характеристиці поняття “компетенція”, як ланцюга між вимогами сфери праці до зазначених результатів і вимогами до освітніх програм [12]. Пропонуючи конструкт компетенцій, компетентністний підхід забезпечує органічну єдність особистих, індивідуальних потреб – з одного боку, та вимог, очікувань суспільства – з іншого.

Зазначена проблема актуалізує протиріччя між змінами пріоритетів цінностей у професійній діяльності у бік компетентнісної складової підготовки майбутнього фахівця та слабкою розробленістю аксіологічної спрямованості результату освіти на компетентнісну парадигму.

Вхідження України до загальноєвропейського освітнього простору детермінує підготовку та впровадження стандартів освіти, орієнтованих на компетентністний підхід, який зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту освіти. Підтвердженням цього процесу є оновлення Державного стандарту початкової загальної освіти, що ґрунтується на засадах компетентнісного підходу, однією з базових категорій якого є поняття “компетенція”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

У вітчизняній науково-педагогічній літературі представлено чимало наукових досліджень зазначеного поняття в українській освіті (Н.М.Бібік, О.В.Овчарук, Л.І.Паращенко, О.І.Пометун, О.Я.Савченко, О.М.Семенов). Різні підходи, щодо розгляду поняття “компетенція”, використовуються сьогодні в дослідженнях таких зарубіжних науковців, як М.Дудзікова, С.Квятковський, К.Пенчек, А.Пікала, К.Пйонтковська-Пінчевська, Д.Равен, К.Симел, Л.Спенсер, С.Спенсер, В.Стриковський, М.Сушвилло, Е.Тоффлер, Р.Уайт.

Про актуальність дослідження категорії “компетенція” в Росії свідчать роботи педагогів та науковців В.О.Болотова, І.О.Зимної, Б.Д.Ельконіна, В.В.Краєвського, А.К.Маркової, В.В.Серікова, О.І.Субетто А.В.Хуторського. Проблеми і особливості формування професійних компетенцій сучасних спеціалістів знайшли відображення у дослідженнях І.О.Зимної, Е.Ф.Зеєр, І.В.Лежньової, С.Г.Молчанова, С.Є.Шишова та ін.

Проте, аналіз зазначених досліджень, публікацій і законодавчих актів свідчить, що визначення сутності поняття “компетенція” як аксіолексема категоріального апарату компетентнісного підходу в освіті у контексті аксіологічного підходу – не отримало достатнього обґрунтування і залишається відкритим для наукового пошуку та очікує вирішення у подальшій роботі.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розглянути в контексті аксіологічного підходу в освіті сутність поняття “компетенція” як аксіолексеми категоріального апарату компетентнісного підходу; конкретизувати цінність компетенції як засіб реалізації особистісних смислів навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження... Проблема ціннісного підходу до аналізу освітніх реалій репрезентує різні вектори єдиного процесу аксіологізації освіти і є одним з актуальних засобів модернізації в сучасній вітчизняній педагогічній науці. Погляди на ці важливі людинотворчі процеси висловлюються у працях ряду українських науковців, зокрема, І.Д.Беха, М.І.Боришевського, О.І.Вишневського, Н.В.Гузій, П.Р.Ігнатенка, В.В.Крижка, В.С.Лутая, В.О.Огнев'юка, О.М.Олексюк, Н.А.Сегеди, С.О.Сисоєвої, О.В.Сухомлинської та ін. Сучасне розуміння освіти, як ціннісного надбання особи, що є засобом її самореалізації в житті, засобом побудови особистої кар'єри, пов'язано з розвитком компетентнісного підходу.

Сьогодні метою професійної освіти є не тільки набуття людиною професійної кваліфікації. Вимогою часу є необхідність забезпечити її можливість діяти, керувати навіть непередбачуваною життєвою та професійною ситуацією. Зазначений підхід висуває у центр освітнього процесу поняття “компетенція”, як стержневий компонент професіоналізації, що у загальному вигляді визначається як “знання у дії”.

Розглядаючи “компетенцію” за аналогією мовознавства, як “лексему” (від грец. λέξις – слово, мовний зворот) категоріального апарату компетентнісного підходу, ми виокремлюємо її як самостійну смислову одиницю в усій сукупності своїх форм і значень.

Вченими акцентуються різні аспекти у тлумаченні цього поняття. Наведемо деякі з них. Н.М.Бібік визначає “компетенцію” як інтегральну характеристику якості підготовки та комплексного контролю в освіті, що дозволяє пов'язати теоретичні знання з їх практичним використанням [7, с. 408].

В.І.Байденко розглядає компетенцію як компонент якості людини (особистості) – “поєднання характеристик”, що несуть у собі смисл “міри якості”, віддзеркалюючи рівень або ступінь з яким людина здатна реалізувати свої знання та вміння [2, с. 7].

О.І.Субетто виокремлює “компетенцію” як певну групу якостей людини, що визначає її здібність (здатність, пристосованість, придатність) виконувати певну групу дій або певний комплекс завдань того або іншого виду (роду) діяльності [10, с. 8].

О.Г.Бермус підкреслює, що саме “компетенція” надасть можливість виокремити чіткі критерії якості <...> діяльності, що дозволять <...> здійснювати цілеспрямовану підготовку для отримання <...> визнання у певній галузі [4].

Г.К.Селевко надає “компетенції” значення потенціалу, здатності випускника до виживання та сталої життєдіяльності в умовах сучасного багатофакторного соціально-політичного, <...> інформативно та комунікативно насиченого життєвого простору [9].

На думку М.В.Вачевського – професійна компетенція випускника навчального закладу є інтегрованим особистісним, <...> динамічним утворенням, на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей, що зумовлюють його готовність до виконання трудової діяльності; має діалектичний характер. охоплює всі сфери <...> становлення особистості та є провідною метою випускника навчального закладу [6].

Механізм формування компетенції суттєво відрізняється від механізму формування понятійного “академічного” знання тому, що не передбачає звичайного запам'ятовування або відтворення логічним та емпіричним шляхом. Компетенція потребує реальних життєвих дій. Вона не зводиться до набору знань і не обмежена набутими умінями.

Н.А.Сегеда наголошує, що метою педагогічних систем професійної освіти є не лише трансформація нормативного кваліфікаційного знання, але й формування такого комплексу компетенцій особистості, які наближають її до якості Людини (якості особистості і якості професіонала) [8].

А.В.Хуторський визначає професійну компетенцію як соціальну вимогу (норму) до освітньої підготовки студента, що необхідна для його подальшої якісної, продуктивної діяльності у певній сфері, конкретизуючи освітню компетенцію як “сукупність смислових орієнтацій, знань, умінь навичок та досвіду діяльності <...> по відношенню до певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідної для здійснення особисто <...> значимої продуктивної діяльності” [11, с. 115].

У новому Державному стандарті початкової загальної освіти поняття “компетенція” вживається у наступному значенні: “компетенція – суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини” [3].

Цей розгляд можна продовжувати, але, аналізуючи позиції різних науковців та спираючись на наведені визначення, вже можна зробити висновок, що, не дивлячись на відсутність повного консенсусу у розумінні даного поняття, всі вони безпосередньо або опосередковано вказують на наявність у “компетенції” позитивних можливостей щодо особистості, тобто демонструють ціннісний потенціал поняття “компетенція” для індивіда.

Як відомо, цінність є інтерпретацією у якій суб'єкт виражає свої уподобання. Сенс самого поняття "цінність" вказує на особливе значення для людини чи певної людської спільноти тих чи інших об'єктів, відносин чи явищ об'єктивної дійсності. Тобто, цінність об'єкту, явища, ставлення визначається його значенням для суб'єкта, і тільки таким (суб'єктивним) чином існує. Індивідуальна система ціннісних орієнтацій людини є життєутворювальною підсистемою особистості. Механізм її побудови, на думку Л.В.Ражнікової, є низкою обумовлених дій: співставлення уявлень; визначення міри їх значимості; планування у наслідуванні вибраної орієнтації; дії, вчинки, поведінка; порівняння результатів з уявленням про ціннісні орієнтації. При цьому дослідниця наголошує, що зазначений механізм є найвищою психологічною функцією тому, що ціннісні орієнтації відбираються за особистою логікою, поєднані з емоційним відношенням і стають рушійними силами за умови інтеріоризації.

Відповідно концепції свідомого засвоєння моральності, запропонованої Л.І.Рувинським, цінності засвоюються в адекватній діяльності індивіда, в продукуванні об'єктивних цінностей на рівні особистого сенсу людини. Оцінка та усвідомлення діяльності як цінності, сприяє утворенню інтелектуально-емоційних зв'язків та формуванню ціннісного відношення, ставлення до неї.

На думку Ю.М.Кулюткіна, сукупність провідних ставлень визначають позицію індивіда до світу, оточуючих і себе, що задається системою цінностей. Реалізація цінностей є реалізацією позиції, яка стає більш ґрунтовною, коли цінності усвідомлені (відрефлексовані).

Цінності утворюється та закріплюється всім життєвим досвідом, всією сукупністю переживань людини від взаємодії із зовнішнім середовищем. О.Г.Асмолов підкреслює значення освіти у залученні індивіда до цінностей, де відбувається "переведення" цінностей з об'єктивної ціннісної системи суспільства, певного угруповання – у суб'єктивну ціннісну систему людини. Цінності, яким би не був їх характер, це й те – на що орієнтується суб'єкт у своїй пізнавальній і практичній діяльності, й те, що досягається ним у ході такої діяльності [1, с. 313].

Формуючись (як досягнення) у навчанні, компетенція стає наслідком саморозвитку індивіда, його особистого зростання, самоорганізації та узагальнення особистого досвіду.

Ціннісний підхід націлений на розкриття смислу об'єкта, понять в аспекті їх співвідношення з явищами соціального життя суспільства. Розкриття сенсу значень, тобто цінностей, реалізує таку функцію цього підходу, як передбачення майбутніх станів соціального та індивідуального розвитку. Спираючись на ціннісний підхід, що орієнтує педагогічний процес на вивчення та формування ціннісних орієнтацій як сталих норм свідомості та поведінки людини, маємо зазначити, що, за умови інтеріоризації, як особисте ціннісне утворення, компетенція детермінує пошук та апробацію індивідом різних моделей поведінки у даній предметній галузі, що найбільш відповідають її стилю, естетичному смаку та цінностям, стає перспективною стратегічною життєвою ціллю.

Компетенція, надаючи можливість індивіду орієнтуватись на реальні вимоги до засвоєння сукупності знань, способів діяльності, досвіду ставлень з певної галузі знань, якостей особистості, створює умови реалізації особистісних смислів навчання. Зазначена діяльність відрізняється високим рівнем ціннісно-смыслового наповнення, виступаючи для індивіда як провідний засіб самореалізації [5]. Як спосіб існування знань, умінь, освіченості, компетенція сприяє затребуваності особистого потенціалу індивіда, знаходженню людиною свого місця у світі, визнанню її оточенням і усвідомленню самою своєї особистої значимості.

Висновки... Таким чином, використання аксіологічного підходу до розгляду поняття "компетенція" як аксіологеми категоріального апарату компетентнісного підходу вказує на те, що за своїм аксіологічним наповненням "компетенція" визначається як сучасна ціннісна реальність, що формується в освітній діяльності студента та є його особистим ціннісним утворенням, як результат, що сприяє забезпеченню успішності професійного самовизначення та соціальної адаптації майбутнього спеціаліста.

У подальшій розвідці планується актуалізація аксіологічного змісту та структури поняття "компетенція".

Література

1. Алексеев П.В. Философия : учебн. [для студ. высш. учебн. завед.] – [3-е изд, перераб. и доп.] / П.В.Алексеев, А.В.Панин. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2003. – 608 с.
2. Байденко В.И. Выявление состава компетенций выпускников вузов как необходимый этап проектирования ГОС ВПО нового поколения: методическое пособие / В.И.Байденко. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. – 54 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України, 2011 р., № 33, ст.1378. – Режим доступу до журн.: <http://ovu.com.ua/articles/10517-prozatverdzhennyaderzhavnogostandartupochatkov>.
4. Бермус А.Г. Проблемы и перспективы реализации компетентностного подхода в образовании [Електронний ресурс] / А.Г. Бермус // Интернет-журнал "Эйдос" – 2005. – 10 сентября.– Режим доступа к журн.: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-12.htm>.
5. Болотов В.А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной программе / В.А. Болотов, В.В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8-14.
6. Вачевський М.В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійних компетенцій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / М.В.Вачевський. – Київ, 2008. – 47с.

7. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В.Г. Кремень; Акад. пед. наук України]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
8. Сегеда Н.А. Індивідуально-професійний ресурс викладача музичного мистецтва вищого навчального закладу з позицій міждисциплінарного підходу / Н.А. Сегеда // Соціалізація особистості : [збірник наукових праць / За заг. ред. проф. А.Й.Капської]. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – Том XXXII. – С. 167-177.
9. Селевко Г.К. Педагогические компетенции и компетентность / Г.К.Селевко // Сельская школа : рос. пед. журн. – 2004. – №3. – С. 29-32.
10. Субетто А.И. Онтология и эпистемология компетентностного подхода, классификация и квалиметрия компетенций / А.И.Субетто. – СПб. – М.: Исследоват. центр проблем кач-ва под-ки спец-ов, 2006. – 72 с.
11. Хуторской А.В. Современная дидактика : учебное пособие. [2-е изд., перераб.] / А.В.Хуторской. – М.: Высшая шк., 2007. – 639 с.
12. Definition and Selection of Competencies. Country Contribution Process: Summary and Country Reports. OECD. – University of Neuchatel. – October 2001. – 279 p.

Анотація

Дана стаття конкретизує сутність поняття “компетенція” в контексті аксіологічного підходу в освіті, розглядає компетенцію як аксіолексему категоріального апарату компетентнісного підходу та як засіб реалізації особистісних смислів навчання.

Аннотация

Статья раскрывает сущность понятия “компетенция” в контексте аксиологического подхода в образовании, рассматривает компетенцию как аксиолексему категориального аппарата компетентностного подхода и как способ реализации личностного смысла образования.

Summary

The article reveals the concept of competence in education in the context of axiologic approach as axiolexeme of categorial instrument of competence approach, considers competence as a way to realize the personal sense of education.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетенція, аксіологічний підхід, аксіолексема, особистісний смисл навчання.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетенция, аксиологический подход, аксиолексема, личностный смысл обучения.

Key words: competence approach, competence, axiologic approach, axiolexeme, personal sense of education.

Подано до редакції 19.09.2011.

Рекомендовано до канд.пед.наук, доц. Сегедою Н.А.

УДК: 378.1:78.071:005.336.5

©2012

Мартинюк А.К.

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МУЗИКАНТА-ПЕДАГОГА В НАУКОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА А.І.ГОРЕМИЧКІНА

Постановка проблеми у загальному вигляді... Диференційні процеси, характерні для історичного розвитку науки, у ХХ-му столітті в багатьох галузях почали досягати критичної межі, за якою цілісне уявлення про предмет науки розмивається у дрібних деталях, що перетворюються на самоціль, і взагалі зникає з поля зору. Ця тенденція, на жаль, торкнулася і музичної педагогіки. Велика занепокоєність таким становищем повною мірою виявила себе ще у далекому 1973 році, коли на сторінках журналу “Радянська музика” масова дискусія з цього приводу тривала цілий рік. Саме тоді була сформульована головна теза найближчого розвитку – інтеграція і інтегративність, повернення від вузьких і надвузьких спеціалізацій до цілісного сприймання музики як феноменального явища духовної культури. Звичайно, на таких же принципових засадах повинна формуватися і особистість майбутнього вчителя музики. Одним з найактивніших пропагандистів цієї ідеї став Горемичкін А.І.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми...

Проблеми становлення професійної культури музиканта-педагога знайшли відображення в кандидатській дисертації А.І.Горемичкіна “Вдосконалення процесу музичного розвитку студентів (на матеріалі музичної літератури)”, а далі отримали розвиток в ґрунтовних наукових працях “Основи музичної мови”, “Введення в комп’ютерну педагогіку”.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є узагальнення наукової концепції професора А.І.Горемичкіна, визначення її цінності для сучасних процесів мистецької освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження... Інтуїтивно відчуючи необхідність залучення до уроків музики матеріалу інших мистецтв, А.І.Горемичкін доклав багато зусиль для того, щоб його заняття завжди були забезпечені усіма видами ілюстративності. В процесі цієї роботи в нього сформувалося тверде переконання в тому, що будь-які музичні заняття завжди повинні проводитися на широкому музично-історичному і загальнокультурному рівні, що тільки таким шляхом уроки музики можна підняти від ремісництва до дійсно високої Культури. (До речі, саме так проводили свої уроки видатні музиканти минулого Ф.Ліст і А.Рубінштейн).